

AJÁNLÁS A NEVELÉSI ATTITŰD TÖRVÉNYBE FOGLALÁSÁRA

A tanári munka zömében praktikum. Mégis, a nevelés célja, az akart emberideál áll a középpontjában. Milyen embert akarunk a jövőnek adni – ez a kérdés. Ehhez kell alkalmassá tenni magunkat, ezért a nevelő állandó önnevelése nélkülözhetetlen. Személy csak személy által létezhet. A növendék elé tárjuk a vágyott személyiséget, de ennek az ő igényeivel, elvárásaival, szükségleteivel és érdekeivel is egyeznie kell. Ezért kell állandóan tanulmányoznunk az embert a maga történelmi és társadalmi keretei között. Az eredményes munkához nélkülözhetetlen ún. interdiszciplináris ismeretek a mindennapi gyakorlat során válhatnak gyümölcsözővé.

A váratlan helyzetekben a nevelő és a növendék pillanatnyi lelkiállapota, a gesztus, a mimika, a hangsúly, vagyis a személyiség egésze vizsgázik. Az ihlet. A tudatalatti világ. A lélekben rejtőzködő daimon (Szókratész). Allport, Fromm, Foerster, Várkonyi Hildebrand, Karácsony Sándor, Spranger és Jung ilyenkor messziről üzennek a drámai szituáció feloldására. De jelen vannak.

Kilenc osztályfőnökség negyven év alatt, huszonhét évi vezetőtanári beosztás, két szemeszter a bölcsészkaron a pedagógiai tanszéken: sok tapasztalattal gazdagítottak az elmúlt ötven év alatt. Az 1969/70-es tanévben indítottam először pedagógiai szakkört a pályával kacérkodóknak. Még néhányszor később is. Ott kezdett törvényekbe iktatódni néhány nélkülözhetetlennek látszó nevelői magatartási szabály. Ezek:

1. Jelenléted minden pillanata fontos. Egész valóddal hatsz a környezetben élőkre, leginkább a legfogékonyabbakra, a serdülőkre. Sorsod a jellemed.
2. Legyen uralkodó vonásod a derű, az egyensúly, a harmónia, a friss készenlét és a pihent állapot a középük lépéskor (kalosz kai agathosz – szép és derék legyen a sugárzásod, hiszen csodálad őket).
3. A szó az eszközöd – beszélj szépen; akkor feltételezhető, hogy a gondolkodásod és az életed is szép. Hiteles csak így lehetsz.
4. Igazságos, méltányos, szolidáris bánásmódra kell törekednek, bár különböző adottságú egyénekkal foglalkozol (a „similis simile gaudet” érvényesülését minimálisra kell csökkentened).
5. A történelmi idő zavarához igazodva a türelem (a végtelen alá rendelve élsz – Ortega) és megbocsátás (ember vagy, tehát gyarló – Montaigne) legyen rendező elved.
6. Áhítatot kell érezned feladatod miatt, hiszen a te felelősséged súlyos, és így: ünnepélyes felelősség – a bennük megnyilatkozó növekedés öröme, gyönyöre, szépsége, bája és ereje titokzatos életerő (áhítat nélkül nincsen kultúra – mondja Füst Milán). A pedagógia művészet, nem tudomány. De: szent ügy...
7. Szellemileg és lelkileg te vagy az érettebb; te az igazságot, a szépséget és a jóságot önmagukért kedveled; ezért emelkedett lélekkel, magabiztosan, fölényesen kell helytállnod őrhelyeden, a magaslaton (katedra), végül is: önmagad példájával (műhely és szentély az iskola). Ítéleteid a létezés egészét fogják át.

8. A fogantatás, az irányítás, az érlelés áldozatos munkát kíván: folytonos, örök készenléti állapotban kell élned – rád vannak bízva, tőled függnék, belőled táplálkoznak, bennük kell élned. (Aki nem szenvedett, az nem tud nevelni. Nem a formált lét szilárdságából fakad a legnagyobb nevelői erő, hanem az örök keresésből. Mint ahogyan csak problémából születik igazság, ugyanúgy csak a megszenvedett élet szüli mind a magasabb fokra való felemelkedést, mind pedig azt a törekvést, hogy a nyomunkban lépőknek segítő kezünket odanyújtsuk. E. Spranger).

9. Az empátia gyűjtőfogalom; együttérzés, beleérzés, sorsátélés, részvét, humor, képzelet; emlékezés a magad ifjúságára. Ez az egyik legfontosabb feltétel.

10. „Szeretném magam megmutatni...” Exhibicionizmus? Igen! Csak akkor jogos ez a kívánságod, ha vannak kincseid, amelyeket könnyed fölénnyel szét tudsz osztani köztük, ha gazdagságodból mindarra telik, amire éppen égető szükségük van. Hagyomány, utazás, természet, zene, transcendentia, magyarság... (Rembrandt, Schweitzer, Gandhi, Max Planck, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Augusztinus, Kafka, Heisenberg, Thomas Mann, Babits, Ady, József Attila, Beethoven és Bartók és Mozart...)

„Én nem kapni, én adni akartam” (Márai Sándor János mestere)

Töredékes, hiányos, befejezetlen „törvények” mindezek. Az egymásutániség nem jelent értéknövekedést, avagy –csökkenést.

A tíz „feltétel” az életadta rátalálás eredménye. Dialógus szülte improvizáció. De szükségesnek látszik most is. Lehet helyes és lehet téves. Az utánunk jövők majd igazabbá és teljesebbé gyarapíthatják.

Vasbányai Ferenc
(JAG Almanach 1948 – 2008)